

Gré Brouwenstijn: geliefd en wereldberoemd.

door Gustaaf Vossenaar

In aansluiting op de algemene ledenvergadering, verzorgde René Seghers samen met Jan-Paul van Mantgem op 14 maart een lezing over Gré Brouwenstijn. Mede aan de hand van muziek- en videofragmenten kregen de aanwezige leden van het Wagnergenootschap tekst en uitleg over het leven en werk van deze wereldberoemde Nederlandse sopraan. Wat de avond mede bijzonder maakte, waren de anekdotes en herinneringen die Jan-Paul aan zijn moeder heeft en waarmee hij illustreerde hoe het is om als enig kind op te groeien met een moeder die internationaal furore maakte. Dit is een verslag van deze lezing mede aan de hand van de notities van René Seghers.

Gré op de achtergrond, René Seghers (l) en Jan-Paul op de voorgrond

Beginjaren

Het wiegje van Geranda (Gré) Brouwenstijn staat in Den Helder als zij op 26 augustus 1915 wordt geboren. De eerste jaren moet zij boven de wind uit krijzen om opgemerkt te worden in het gezin dat dan uit vier kinderen bestaat. Er zou later nog een vijfde kind volgen. Op de lagere school, de familie is dan inmiddels verhuisd naar Amsterdam, zijn haar stembanden zo ver ontwikkelt dat de leraar vraagt of zij bij het klassikaal zingen alsjeblijft haar mond wil houden opdat de modale stemmetjes van haar klasgenoten ook gehoord kunnen worden. Gré heeft dus een uitzonderlijk talent en dat wordt als eerste

herkend door Nico van der Linden, dirigent van een lokaal zangkoor. Hij adviseert haar om serieus zangles te gaan nemen want zij heeft 'rein-gold' in de keel. Gré heeft dan al veel plezier in het zingen en wil graag zangeres worden. In de avonduren neemt zij daarom behalve zangles ook lessen in de Franse en Duitse taal, hetgeen zij bekostigt uit een baan in een naaiatelier. Via haar leraar Duits komt zij in contact met de directeur van het Muzieklyceum Amsterdam, voor wie zij slechts een toonladder hoeft te zingen, om direct tot het lyceum te worden toegelaten. Gré is dan 16 jaar.

Vanaf dat moment komt zij in professionele handen en met docenten als Jaap Stroomenbergh en Boris Pelsky stoomt zij door naar de operaklas van het conservatorium in Amsterdam. Haar officiële debuut vindt plaats in 1939 wanneer zij, bij de dan net opgerichte Nederlandse Operastichting, de rol van eerste dame in *Die Zauberflöte* zingt. Even terzijde; deze Nederlandse Operastichting was in 1938 op initiatief van de toenmalige Wagner Vereniging en de Maatschappij tot Bevordering der Toonkunsten opgericht met het doel een nationaal opera gezelschap te formeren dat financieel gesteund werd door de overheid. Tot die tijd waren er wel particuliere initiatieven geweest maar een door de overheid gewaarborgde structuur voor de operakunst was er nog niet. Januari 1940 zingt Gré nog Giulietta in *Hoffmanns Vertellingen* van Offenbach maar dan onderbreekt de oorlog haar prille carrière.

Na de oorlog moet alles in Nederland weer worden opgebouwd en ook opera moet nieuw leven worden ingeblazen. Op voorspraak van bariton Theo Baylé wordt Gré gevraagd de rol van Tosca te zingen in de gelijknamige productie bij de Nederlandse Opera. Het is een groot succes en recensenten bevestigen opnieuw haar uitzonderlijke klasse waarmee zij ook in het buitenland wordt opgemerkt. In 1948 trouwt Gré met Jan van Mantgem, een Nederlandse tenor, met wie zij volgens overlevering de bedscène 'Das süße lied verhallt, wir sind allein' uit *Lohengrin* zong. Jan-Paul, geboren in 1951, dankt mogelijk zijn bestaan aan dit duet. In deze periode zingt Gré nog voornamelijk in Nederland; Verdi maar ook Beethoven, Mozart, Strauss en Mascagni behoren tot haar repertoire. Naast het instuderen

van uiteenlopende rollen moet ook de nog kleine Jan-Paul worden verzorgd terwijl ondertussen steeds meer buitenlandse operahuizen haar graag willen engageren.

Een balans tussen het moederschap en carrière blijkt té moeilijk en in goed onderling overleg besluit het echtpaar er in 1953 een punt achter te zetten. Omdat ten tijde van het afsluiten van het huwelijk beiden zich bewust waren dat dit zou kunnen gebeuren, blijven de verhoudingen uitstekend. De afspraak is dat vader Jan samen met een gouvernante voor de kleine Jan-Paul zal zorgen en dat Gré, als het maar enigszins kan, ook haar zoon onder de vleugels zal nemen.

Internationale doorbraak

Ondertussen gaat het hard met de carrière van Gré. In 1951 is zij internationaal al doorgebroken met een optreden van Aïda in Covent Garden en steeds vaker moet zij in de daaropvolgende jaren optreden in de grote buitenlandse operahuizen. Daar werkt zij met dirigenten als Von Karajan, Böhm, Klemperer en Fürtwangler en zingt samen met andere internationaal gerenommeerde solisten.

In 1954 wordt zij gevraagd in Bayreuth op te treden. Wieland Wagner en Herbert Von Karajan willen wel dat zij eerst nog even komt voorzingen maar dat is helemaal niets voor Gré. Bloednerveus is ze voor dit soort proeve van bekwaamheid. Als zij voor beide heren staat trekt zij haar jurk omhoog en zegt; 'kijk nou toch eens hoe mijn knieën knikken', waarna ze probleemloos de haar toebedachte rol krijgt. Wat niet onvermeld mag blijven is dat Gré niet alleen prachtig kon zingen maar ook een ongekennd vrouwelijke uitstraling had. Wie foto's uit die tijd ziet kan niet anders dan beamen dat ze de zonde waard was en het is niet verwonderlijk dat zowel Von Karajan als Wieland Wagner nadrukkelijk om haar heen draaien. Of zij ooit met een van hen het bed heeft gedeeld weten we niet en ook Jan-Paul moet het antwoord schuldig blijven. Wel weten wij dat zij in Bayreuth een groot aantal Wagner rollen zingt: Elisabeth in *Tannhäuser* met o.a. Ramon Vinay, Eva in *Die Meistersinger von Nürnberg*, Freia in *Das Rheingold*, Sieglinde in *Die Walküre* en Gutrune in *Götterdämmerung*. Wieland had overigens graag gezien dat Gré de rol van Isolde zou zingen maar voor die rol bedankt zij beleefd.

Na drie opeenvolgende jaren gaat Wieland Wagner er vanuit dat Gré ook in 1957 acte de présence zal geven. Maar daar denkt zij na drie opeenvolgende zomers Bayreuth anders over. Zij vindt het een keer tijd om van een zomervakantie met Jan-Paul te gaan genieten en dus gaat zij tot ontsteltenis van Wagner niet op zijn aanbieding in. 'Lieber Wieland, der Familien Brouwenstijn geht im Ferien dieses Jahr.' De toch al temperamentvolle Wieland ontploft want de rol van Isolde weigeren is een, maar een uitnodiging afslaan om in Bayreuth te zingen ... dat heeft nog nooit iemand gedaan! Gré houdt voet bij stuk. Van Jan-Paul had die vakantie overigens ook niet gehoeven want hij had heerlijke vakanties op de grote herenboerderij in Mistelbach waar hij werd ondergebracht als zijn moeder in Bayreuth moest optreden.

Ook privé is 1957 een turbulent jaar voor Gré. Zij ontmoet Hans van Swol die nationale bekendheid geniet als tennisser en bij de VPRO een eigen televisieprogramma heeft als televisiedokter. Nog in datzelfde jaar treden zij met elkaar in het huwelijk.

Om het hoofdstuk Bayreuth af te sluiten dient te worden vermeld dat Gré nog wel wordt gevraagd om in 1961 de rol van Elisabeth te zingen in *Tannhäuser*, maar daarna hoefde zij niet meer naar de groene heuvel terug te keren. Voor haar carrière maakt dit niets uit want de uitzonderlijke zangkwaliteiten van Gré, gecombineerd met haar ravissante verschijning en haar acteertalent, zorgt dat ze tot 1971 een overvolle agenda heeft en met alle groten van die tijd optreedt. Leonore in Beethoven's *Fidelio* wordt algemeen gezien als haar grootste rol. Maar zeker ook memorabel is haar rol in Verdi's *Don Carlos* in de beroemde encensering van Visconti, waar zij o.a. naast Jon Vickers en Tito Gobbi zong.

In 1971 neemt Gré afscheid als operazangeres met een concert in de RAI en het Koninklijk Concertgebouw Orkest onder leiding van Bernard Haitink. Er zijn 5000 mensen op af gekomen die laaiend enthousiast zijn. Waarschijnlijk is bij dit laatste optreden haar stem tot in Den Helder te horen. Het is een ongekennde afsluiting van een ongekennde carrière van een uitzonderlijke sopraan. Zelf heeft zij ervaren dat om op dit topniveau te bereiken, behalve talent, je opofferingsgezind moet zijn. De top betekent veel reizen, optreden en nog veel meer oefenen. Zij heeft later dan ook een zeker schuldgevoel dat ze onvoldoende aandacht aan Jan-Paul heeft gegeven, die daar anders tegenaan kijkt en nogmaals zegt een heerlijke jeugd te hebben gehad waarin hij niets tekort is gekomen.

Na het afscheidconcert verhuist Gré met haar man naar Italië waar zij een teruggetrokken bestaan leidt en geen noot meer zingt. In 1999 overlijdt zij op 84-jarige leeftijd in Amsterdam.